

Litteraation numero: 103161/45
Äänitteen nimi: parlatorios02e08
Äänitteen kesto: 35 min
Litteroitu: Tutkimustie Oy 28.4.2022

Puhujien merkinnät: Elina
Katariina

Muut merkinnät: ... Puheenvuoro jää kesken, jatkaa puheenvuoroa
(-) Pois jäänyt sana tai sanan osa
(--) Pois jäänyt jakso
(sana) Epäselvä sana tai jakso
[hakasulkeet] Litteroijan kommentti

Huomautukset: --

[tunnusmusiikkia]

Elina: Tervetuloa kuuntelemaan Parlatorio-podcastia. Tämä on Suomen Rooman-instituutin oma podcast, jossa jutellaan menneisyyden ja nykypäivän kiinnostavista yhtymäkohdista. Minä olen instituutin tutkijalehtori Elina Pyy. Ja keskustelen täällä joka kerta jonkun oman alansa asiantuntijan, ja kiinnostavan Rooman kävijän kanssa. Tällä kertaa mun kanssa juttelemassa on antiikin tutkija, yliopistolehtori, ja Suomen Rooman-instituuttia hallinnoivan säätöön hallituksen puheenjohtaja Katariina Mustakallio. Tervetuloa.

Katariina: Kiitos. Oikein mukavaa olla täällä mukana.

[tunnusmusiikkia]

Elina: Mulla on tässä alussa usein ollut tapana aloittaa sillä tavalla, että kysyn vieraalta hänen omasta Rooma-suhteestaan, ja Rooma-taustastaan. Haluatko sä kertoa siitä vähän?

Katariina: Kyllä, mielelläni. Tämä on nimittäin historiallinen vuosi. Nyt on 40 vuotta siitä, kun minä pääsin Suomen Rooma-instituutin tieteelliseen työryhmään.

Elina: Onneksi olkoon.

Katariina: Kiitos. Ja se hän on ollut se mun elämäni yksi tärkeimpiä käännekohtia, joka on ohjannut hyvin pitkälle sen jälkeen tätä taivalta.

Elina: Teidän työryhmän tutkimusaihe oli...

Katariina: Lacus Juturnae eli Juturnan lähde. Ja sen alueen pitkä historia. Margareta Steinby oli meidän johtajamme, instituutin johtaja, josta tuli myöhemmin Oxfordin yliopiston professori. Ja olin siellä mukana siis monena vuotena, puoli vuotta aina siinä työryhmässä. Ja opin silloin aika lailla katsomaan Roomaa eritavoin kuin koskaan aiemmin olin katsonutkaan. Koska meillä oli hyvin korkeatasoista opetusta. Italian sen ajan tutkijat pitivät meille kursseja.

Elina: Kyseessä on tosiaan varmasti yksi instituutin historiallisesti tärkeimmistä, merkittävimmistä tutkimuksista. Sä olet itse myös ollut instituutin johtajana.

Katariina: Joo, mä olin tuossa kymmenisen vuotta sitten neljän vuoden ajan. Meillä oli oikein hieno työryhmä myös, tutkittiin lapsuutta ja...

Elina: Niin, siis täytyy tässä kohtaa sanoa, että minulla oli ilo olla mukana tässä työryhmässä.

Katariina: Se oli hienoa aikaa kaikin puolin.

Elina: Ja se itse asiassa on se aihe, josta me ollaan tänään myös varsinaisesti täällä juttelemassa. Että tarkoituksena olisi puhua roomalaisesta lapsuudesta. Tai ylipäätään lapsuudesta antiikissa, niin laajasti tai suppeasti, kun nyt tässä kohtaa tuntuu luontevalta. Kyseessä on tosi iso aihe tietysti, että ei varmaan ihan kaikkea kateta. Mutta meillä oli tosiaan sen työryhmän tutkimusaiheena silloin lapsuus roomalaisessa antiikissa ja keskiajalla jopa. Eli siinä haettiin aika paljon tämmöisiä yhteyksiä esimodernilla ajalla.

Katariina: Kyllä. Tämä on ollut hyvin tyypillistä meille tuolla Tampereen yliopistossa. Meillä on siellä Trivium-tutkimuskeskus, joka tutkii todellakin tällaisia sosiaalishistorian ilmiöitä aina antiikista uuden ajan alkuun. Ja siinä, niitä pitkiä jatkumia. Ja ennen kaikkea, siis tietysti me tutkittiin aika lailla sitä, että miten me nähtäisiin tämä itse lapsen osallisuus siinä yhteiskunnassa, enemmänkin kuin se, että miten lapsia on nähty, tai miten lapsiin on suhtauduttu. Ja se sosiaalistuminen oli siinä se yksi ajatus. Eli millä lailla lapsesta tulee osa yhteisöä ja kasvaa siihen mukaan.

Elina: Siis se ei ole mikään helppo aihe, koska ne lähteet, joita meille on jäänyt antiikista, niin ovat lähes poikkeuksetta aikuisten tuottamia.

Katariina: Näin se on. Yleensä tämä antiikin kirjallisuus tietysti, sehän on miespuolisten yläluokan jäsenten kirjoittamaa hyvin pitkälti. Ja siinä tulee sitten tietty asenne lapsiin, ja ennen kaikkea kiinnostus lasten kasvatusta, koulutusta kohtaan kyllä näkyy hyvin selvästi. Mutta sitten, että miten ne lapset itse oikein siellä toimivat, niin se on haaste edelleenkin.

Elina: Kyllä. Ja sitten muita lähderyhmiä, tulee nyt erityisesti mieleen piirtokirjoitukset tietysti.

Katariina: Piirtokirjoitukset on todella antoisa. Mutta siinäkin tietysti nämä, jos me ajatellaan näitä hautapaaseja, joita on sitten pystytetty lapsille aika paljonkin, ihan pienillekin lapsille. Niin sehän kuvastaa sitä vanhempien tunne-elämää ja tunnesitoutumista tähän lapseen aika lailla. Ja tietysti meillä on lasten leluja, niitä on säilynyt. Lastenvaatteita on tutkittu viime aikoina. Ja tällaisia piirteitä myös. Lasten leikeistä ja peleistä on jäänyt jälkiä, ihan Pompejiin ja Ostiaan esimerkiksi.

Elina: Hyriä esimerkiksi ja nukkeja, ja tällaisia objekteja ainakin.

Katariina: Kyllä.

Elina: Tosiaan se materiaali on aika laaja, että se ei suinkaan ole pelkästään ne yläluokkaisten miesten kirjoittamat kirjalliset lähteet.

Katariina: Aivan. Ja tämä on yksi tärkeä asia antiikin tutkimuskentällä muutenkin, että viime aikoina on hyvin selvästi otettu kaikenlainen materiaali huomioon. Eli siis ollaan ryhdytty tutkimaan kaikkea visuaalista materiaalia. Tietysti taidehistoriallista, mutta siltä kannalta, että minkälaisessa paikassa, esimerkiksi juuri lapset kuvataan, minkälaisissa toimissa, minkälaisen aseman he saavat esimerkiksi tällaisissa reliefikuvauksissa, tai maalauksissa. Ihan sillä lailla huomattavan laajasti on ryhdytty selvittämään. Ja tietysti kaikessa muussa, esimerkiksi rahoissa on lasten kuvia, tällaisia keisarillisten lasten ennen kaikkea. Ja tietysti nämä on tärkeitä nämä hautausmaat, koska ne kertoo hyvin paljon, siis lapsikuolleisuushan on ollut todella yksi suuria tämmöisiä asioita, jotka on värittänyt ihmisten elämää hyvin vahvasti antiikissa.

Elina: Joo, siitä on erinäisiä, toisistaan poikkeavia arvioita ymmärtääkseni, että kuinka suurta se on ollut. Mutta joka tapauksessa todella suurta.

Katariina: Se on ollut jokapäiväistä elämää. Jokaisen perheestä on kuollut joku lapsi. Että jokaisella on ollut sisar tai veli, yleensä, joka on kuollut. Ja tietysti jos me mietitään, että kuinka paljon lapsia yleensäkin syntyi, se on hyvä kysymys. Koska kyllä niitä tietysti saattoi syntyäkin useampia, mutta kuinka moni jäi eloon perheessä. Ja sitten meillä on tämä lasten hylkääminen.

Elina: Kovin kiistelty aihe ollut.

Katariina: Kovin kiistelty aihe. Ja kyllähän siis sitä tapahtui, koska se oli laillista. Isä saattoi päättää, että ottaako lapsen itse perheenjäseneksi vai ei. Ja silloin se oli olemassa oleva käytäntö. Mutta toisaalta, jos me ajatellaan, että lapsikuolleisuus on ollut aika suurta, niin se lapsen saaminen on ollut jo niin upea asia, että ei varmaan kovin helposti hylättykään.

Elina: Niinpä. Mikä sun näkemyksesi on siihen, kun just tämä lapsikuolleisuus on hirveän kiinnostava asia, ja vaikeasti tulkittava asia, mutta sellaisia teorioita tai ajatuksiahan on, esimerkiksi että kun se oli niin kaikkea elämää määrittävä juttu, niin se vaikutti myös siihen lapsuuden ymmärtämiseen ja lapsien kohtelemiseen. Että tällaisia ajatuksia, että esimerkiksi lasten nimenanto tapahtui yleensä vasta reilun viikon päästä syntymästä. Että johtuiko se siitä, että haluttiin nähdä selviytyykö tämä lapsi?

Katariina: Kyllä varmaan siinä oli tämmöinen perimätieto myös siitä, että täytyy katsoa ensin, että jääkö tämä eloon ollenkaan. Mutta se lapsikuolleisuus on varmasti vaikuttanut juuri suhtautumiseen lapsiin. Ja tässähan on riidellyt vähän tällainen vanha koulukunta, Philippe Ariès'n koulukunta, tai hänen väitteensä, että esimodernissa maailmassa aikuiset ei olisi voinut samalla lailla ikään kuin rakastaa lapsiaan, tai kiintyä lapsiinsa, koska heidän täytyi olla varautuneita siihen, että aina tämä lapsi voi hyvin nopeastikin kuolla. Ja siksi ei olisi ollut vahvaa suhdetta. Mutta mielestäni kyllä me voidaan nähdä aivan selvästi juuri näistä hautapiirtokirjoituksista, että vanhemmat on todella kiintyneitä ihan pienen pieneen lapseen. Ja se näkyy siinä, että näissä kerrotaan usein näissä hautapaaseissa sitten, että minkäikäisenä tämä lapsi on kuollut.

Elina: Joskus jopa päivän tarkkuudella.

Katariina: Joskus jopa tunnin tarkkuudella. Siis aivan sydäntä särkeviä hautakirjoituksia mä olen lukenut. Ja ymmärtää, että siis jopa pienenä, muutaman kuukauden ikäisenä kuollut lapsi, niin häntä muisteltiin. Ja hänelle uhrattiin, vietiin sinne haudalle maitoa ja muuta kaikkea, mitä pieni olisi toivonut. Tavallaan nämä kuolleet lapsetkin ovat merkittäviä perheelle.

Elina: Samoinhan tähän vanhempaan arjalaiseen koulukuntaan kuului ehkä se ajatus, että lapsuutta ei esimodernina aikana ajateltu tai tunnustettu itsenäisenä elämänvaiheena. Se ei ehkä näyttäydä antiikin lähteiden valossa olevan näin, nykytutkijoiden mielestä.

Katariina: Kyllä. Nämä on ollut mielenkiintoisia nämä väitteet. Ja tietysti ihan ymmärrettäviä, että voisi näin kuvitella, että ei oltaisi niin voimakkaasti kiintyneitä lapsiin tällaisessa tilanteessa. Mutta todellakin, kyllähän siis lapsiin satsataan, koska lapsethan on tulevaisuus. Ja tämä oli semmoinen ajattelutapa, että avioliitto oli sitä varten, että saadaan lapsia. Ja lapset on ikään kuin se, minkä vuoksi on eletty, minkä tähden tämä perhe on perustettu. Ja silloin se näkyy kyllä kaikessa. Ja toisaalta lapsia halutaan suojella monin tavoin. Tietysti siihen kuuluu sitten se, että tämä lapsi myös sitten, tyttäret sitten kihlataan siinä 8 vuoden ikäisenä, ja sitten 12 vuoden ikäisenä jo ryhdytään suunnittelemaan häitä. Että tämä lapsuus on todella lyhyt.

Elina: Ei se ollut pelkästään tyttöjen lapsuus, joka oli lyhyt vaan poikien myös.

Katariina: Kyllä. Sitä mä olen aika lailla viime aikoina miettinyt juuri, että kun olen lukenut vaikka Quintilianusta, jota on muuten ansiokkaasti suomennettu, kannattaa kaikkien lukea. Jossa puhutaan paljon kasvatuksesta ja koulutuksesta. Kun lukee jotain Senecaa, kun lukee näiden antiikin kirjailijoiden kirjeitä, siellä tulee esiin, että mistä todella ollaan huolissaan. Niin on siitä, että miten näille pojille käy. Siis koska pojat kuitenkin aika lailla koulutettiin kodin ulkopuolella. Ja se oli se vaaratilanne, ettei kukaan siis pääse seksuaalisesti käyttämään niitä hyväksi. Tai muuten väkivalloin pahoinpitelemään. Ja tämä on semmoinen jatkuva huoli, joka tulee esiin. Eli siis hyvin kauanhan on aina ajateltu, että näitä tyttöjä suojeltiin. Mutta tämä uhka, joka tässä kasvaessa kohdistuu näihin poikiin näyttää olevan myös erittäin tärkeä asia tässä kulttuurissa.

[tunnusmusiikkia]

Elina: Aikaisemminkin jo sivuttiin tätä lasten suojelemista. Niin näillä vapaasyntyisillä pojillahan nimenomaan, heistä näki jo päältä heidän asemansa juuri tämän suojelevan amuletin bullan takia. Ja sitten vaatetuksen perusteella tietysti myös.

Katariina: Joo. Tietysti sillä myös suojeltiin, ihmisethän uskoi siihen, että tämmöisiä pahoja aikomuksiakin on olemassa myös. Siis pahoja henkiä, kaikenlaisia mitä me kutsumme taikaukoksi. Ja tämä bullahan suojeli myös siltä, pahan silmän katseelta ja tämän tyyppisiltä asioilta. Ja tämä bulla oli sitten kaulassa tällä pojalla siihen asti, kunnes hän sitten osallistuu tähän aikuistumisrituaaliinsa, liberaaliaan, joka oli noin, riippuu vähän, 14-16-vuotiaana suunnilleen. Perheenisä sitten päätti, että nyt meidän pojalle järjestetään nämä puberteettijuhlat.

Elina: Ja sitten hänestä tuli mies.

Katariina: Ja sitten hän pääsi juomaan viiniä miesten pöytään. Ja se Liber-jumalahan on viinin jumala, niin kuin muistamme. Että tämä mikä suomalaisessa kulttuurissa on myös ollut pitkään tämmöinen tärkeä asia, niin se oli myös sitten roomalaisessa.

Elina: Joo. Mutta selkeästi tosiaan nämä amuletitkin viestii sitä, että hyvin haavoittuvaisena aikana se ymmärrettiin se lapsuus.

Katariina: Kyllä. Ja tytöillä oli usein sitten luunula, kuunsirppi, jota he kantoivat amulettinaan. Ja tämä roomalainen perhehän muodostuu perheenisän ikään kuin vallan alaisuuteen. Ja isähän päättää näiden lasten elämästä ja kuolemasta. Että hänellä on vitae necisque potestas, eli isä periaatteessa roomalaisen lain mukaan saattoi surmata jopa täysi-ikäisen poikansa ilman, että laki saattoi, tai kukaan saattoi puuttua siihen. Tämä oli hirveän harvinaista. Mutta se tietoisuus, että tämä isän valta on niin suuri...

Elina: Absoluuttinen.

Katariina: ...se aiheuttaa myös näihin perheisiin jatkuvasti kiistoja. Ja useinhan on juuri sanottu, että roomalaisessa perheessä isät ja pojat on jatkuvasti tukkanuottasilla. Ja sitä vastoin isät ja tyttäret taas ovat yleensä hyvää pataa. Ja sitten toisinpäin, myös sitten äidit ja pojat on tällä lailla, tukevat toisiaan.

Elina: Erytysuhde, joo. Se selittää hyvin paljon, siis just tämä patria potestas sitä perheen sisäistä dynamiikkaa ja sen muodostumista varmasti. Kun miettii, että tosiaan se lapsuuden loppu ei tarkoittanut sitä isänvallan loppua, vaan pojat saattoi olla hyvinkin pitkälle aikuisia, ja omien perheidensä isiä, ja siitä huolimatta.

Katariina: Kyllä. Jos isä ei päästänyt. Siis siinä oli oma rituaalinsa, millä hän sitten emansipoi tämän poikansa vallasta. Mutta jos isä ei päästänyt, niin sitten tämä poika saattoi olla vaikka kuinka kauan siinä isän vallan alaisuudessa. Ja se tarkoitti, että kaikki omaisuus oli tämän isän omaisuutta, hänen nimissään. Hän oli ainoastaan se juridinen persoona.

Elina: Jos mietitään ylipäätään tuon sisarusten välisen suhteen kautta, mietitään laajemminkin sitä perhekuntaa, niin millaisena se roomalaisen lapsen elämä siellä arjessa on näyttäytynyt? Että siellä on ollut sisaruksia juoksentelemassa ympärillä...

Katariina: Joo, toi on mielenkiintoinen kysymys.

Elina: ...ehkä palvelijalapsia juoksentelemassa ympärillä.

Katariina: Joo. Siis ensinnäkin tässä kulttuurissahan lapsia on aivan valtavasti. Siis väestöstä suurin osa on alle 15-vuotiaita, että se on semmoinen huima ero meidän kulttuuriimme. Eli lapsia on aina kaikkialla. Mutta näissä perheissä, niin useinhan nämä perheet on hyvin heterogeenisiä siinä mielessä, että tämä isä saattaa olla jo toisessa

avioliitossaan. Hänellä voi olla uusi vaimo, joka on vaikkapa kaksikymppinen. Ja sitten isällä on myös poikia, jotka on kaksikymppisiä. Ja sitten sinne syntyy vielä ihan pieniä lapsia. Siellä on hyvin monen ikäistä väkeä saman perhekunnan sisällä. Sitten tietysti sen lisäksi jokaisessa, jos me puhutaan varakkaammasta perheestä on tietysti kotiorjat, ja heidän lapsensa. Ja tietysti sitten on nämä imettäjät, jotka on tärkeitä. Roomalaiset matroonat tuskin imetti omia lapsiaan, kyllä he hankkivat imettäjät.

Elina: Vaikka jotkut auktorit kovasti oli sitä mieltä, että kannattaisi kyllä imettää.

Katariina: Kyllä. Mutta näillä oli niin paljon töitä ja velvollisuuksia näillä rouvilla, että ei ne nyt herranen aika olisi ehtinyt jäädä kotiin imettämään. Mutta sitten näillä oli myös siis näitä maitoveljiä. Eli siis näitä orjien lapsia, joita imetettiin yhtä aikaa. Ja tällaiset suhteet on usein aika tärkeitä, että on tietty läheinen orjalapsi, jonka kanssa sitten eletään pitkiä aikoja, ja saatetaan sitten ottaa mukaan siihen omaan perheeseen, kun se perustetaan. Syntyy hyvin monenlaisia suhteita.

Elina: Toi on tosi kiinnostavaa. Että nuo maitoveljet ja maitosiskot, niin vaikka yhteiskunnallinen status on aivan eri, niin se suhde on voinut säilyä erityisenä aikuisuuteen asti.

Katariina: Kyllä. Ja siis nämä orjathan usein saattoivat saada myös ihan yhtä lailla koulutusta, kuin nämä omat lapset. Eli siis syntyi myös sellaisia mielenkiintoisia suhteita, joissa jaettiin sama sivistystaso.

Elina: Niin, että siellä on yläluokkaiseen perheeseen kutsuttu kotiopettaja kotiin opettamaan. Ja sitten sitä opetusta on kuunnelleet siskot ja veljet ja orjien lapset samassa huoneessa.

Katariina: Kyllä. Siis orjathan oli usein aika sivistyneitä myös. Että siis orjien ryhmään kuuluu hyvin monenlaista väkeä. Siellä on tietysti kaikkein alimmassa luokassa nämä kaivosorjat ja niin edelleen. Mutta nämä kotiorjathan on ihan eri ryhmä yleensäkin.

Elina: Ilmeisesti just tämä imettäjän rooli on usein ollut valtavan tärkeä ihmisten elämässä, myös sitten aikuiseksi kasvettuna sitä imettäjää on muistettu. Hänet on saatettu vapauttaa.

Katariina: Kyllä. Nämä ihmissuhteet on ollut kyllä hyvin tärkeitä. Ja myös sillä lailla, mä luin just näitä, vastikään, Rissasen suomentamia Ciceron kirjeitä, joita suosittelen kaikille. Niin siellähän on hyvin hienoja kuvauksia. Muun muassa semmoinen, missä Cicero kirjoittaa Atticukselle, että olen nyt vähän pois tolaltani, että kun juuri meidän lempiorja, pieni lapsi, oli kuollut. Ja se oli ollut niin läheinen hänelle, niin lähellä hänen sydäntään, että hän ei pystynyt oikein keskittymään siihen kirjeen kirjoittamiseen. Ja kyllä siinä sanoi Cicero, että eihän tämä nyt ole sopivaa, että mä tällä lailla reagoin. Mutta kuitenkin hän reagoi. Ja siellä myös löytyy tietysti, hän kuvaa, miten ihastuttava hänen oma tyttärensä on. Siis se tulee läpi niissä kirjeissä koko ajan myös.

Elina: Pikku-Tullia.

Katariina: Joo. Se on aivan todella mun mielestä, jotenkin tulee lämmin olo.

Elina: Se on hirveän liikuttavaa. Varsinkin kun ajattelee sitä, että Cicero me tunnetaan tällaisena suurena valtiomiehenä. Hyvin tällaista gravitaasia, vakavuutta uhkuvana henkilönä. Niin hirveän liikuttavaa sitten, että siellä on tällaisia pieniä yksityisyyden läikähdyksiä.

Katariina: On, on.

Elina: Jotka nimenomaan liittyy lapsiin ja lapsuuteen.

Katariina: Kyllä. Ja myös orjalapseen. Että kyllä nämä ihmiset on ollut toisiaan lähellä, eläneet samassa yhteisössä, samassa talossa, ja ottaneet osaa toistensa elämään.

Elina: Joo. Muistan, että ainakin Statius, keisariaikainen eepikko, niin hänellä on vastaavia kuvauksia, jossa hän suree orjalapsen kuolemaa. Eli tämä ei ole mitenkään poikkeuksellinen ilmiö.

Katariina: Joo, nämä on hyvin jänniä. Ja yleensäkin, millä lailla ajatellaan että lapsi, mehän nähdään myös tässä kuvallisessa aineistossa, on vaikka kuinka paljon olemassa tällaisia lapsiaiheisia veistoksia. Joita on sitten laitettu puutarhoihin ja kotipihoihin ja milloin minnekin, jotka kuvaa juuri lasten sulokkuutta. Ja toisaalta siellä on myös ehkä se, että kun lapsuus on niin herkkää aikaa, ja niin haavoittuvaista aikaa, niin juuri se lapsen viattomuus ja suloisuus oli semmoinen, mitä ihailtiin laajemminkin.

Elina: Joo. Hei nyt tuli muuten kiinnostava yksityiskohta mieleen, olisin muuten unohtanut, mutta hyvä kun otit tämän puheeksi. Useinhan ne lapset, varsinkin se lasten sulokkuutta, ja kun ne hellii eläimiä tai leikkii, niin ne saatetaan kuvata tälle allegorisesti pikkumoriineina, pikkuputtoina. Että onkohan siinä sitten jotenkin taustalla se ajatus, että jos ihan kansalaislasta, nyt mä vain arvailen, mutta että jos ihan kansalaislasta kuvaisi omassa persoonassaan tällaisessa toiminnassa, niin se olisi jotenkin sopimatonta?

Katariina: Varmaankin. Tuo on muuten aika hyvä ajatus, todella. Hyvä idea. Siis yleensäkin kun kuvataan ihan eläviä ihmisiä, tai sanotaan jopa vainajia, mutta jotka on eläneet, niin heidät kuvataan aina hyvin vakavina. Siis et löydä kyllä yhtään hymyilevää naistakaan mistään. Ellei se ole sitten prostituoitu. Mutta siis ketään, tällainen itseään kunnioittava henkilö, niin yleensä ei ketään esitetä hymyilevänä. Että ne on sitten todella jotain tällaisia myyttisiä

hahmoja, jotka irvailee tai hymyilee tai on viehättäviä sillä lailla. Ja todella lapsista, siis sekin on mielenkiintoista, että aika paljon on olemassa todella lapsia kuvaavia veistoksia. Siis hyvin paljon. Ja niitähän on tutkittukin, ja mietitty, että milloin niitä alkaa tulla, ja mihin vaiheeseen historiassa ne liittyy. Jossain vaiheessa väitettiin, että se liittyy juuri tähän keisariajan alkuun, jolloin luodaan idea siitä keisarillisesta perheestä, johon kuuluu myös lapset. Ja silloin lastenkin kuvaus tulee tärkeäksi. Ja sehän näkyy esimerkiksi juuri Augustuksen rauhanalittarin Ara Paciksen hienoissa reliefeissä, joissa on tosi ihastuttavia pieniä lapsia mukana.

Elina: Ja ne lapset on erityisen ihania sen takia siinä, siis mun mielestä, että kun ne käyttäytyy kuin lapset, mikä on aika poikkeuksellista tosiaan. Että he roikkuu helmoissa ja katsoo ylöspäin aikuisiin.

Katariina: Kyllä. Mutta ei sielläkään kukaan hymyile.

Elina: Ei, ei sentään.

[tunnusmusiikkia]

Elina: No kun puhutaan tuosta roomalaisten lasten elämästä, ja siitä millä heidän päivänsä täyttyivät. Niin koulunkäynti on tietenkin yksi, sitä me jo sivuttiin. Joko kotiopettajan opetuksessa tai sitten, jos ei välttämättä ollut varaa kotiopettajaan, niin tällaisissa yksityisten opettajien pitämässä koulunomaisissa ympäristöissä.

Katariina: Kyllä. Ne oli tärkeitä. Ja siis sehän me tiedetään, että esimerkiksi Pompeijissa, niin juuri Ray Laurencehan on tutkinut näitä kaupunkitila-asioita. Ja siellä on selvitetty, hän on selvittänyt juuri sitä, että siis se koulu, tällainen julkinen koulu, täytyy olla paikassa, joka näkyy kaikkialle, jotta ne vanhemmat saattoivat mennä sitten kontrolloimaan, mitä siellä oikein tapahtuu. Ja siellä on myös siis, Pompeijistahan on säilynyt myös semmoinen maalaus, tai maalausryhmä, jossa kuvataan muun muassa sitä, miten opettaja antaa selkään yhdelle oppilaalleen. Ja tämän tyyppisiä asioita, jotka on aika mielenkiintoisia. Mutta todella ne on täytyneet olla keskellä kaupunkia. Ja tällaisessa pylväskäytävässä, josta nämä vanhemmat on voinut käydä tai heidän palvelijansa käydä sitten tsekkaamassa, että mitä siellä tapahtuu. Koulu on ollut hyvin keskeinen. Mutta on muitakin asioita, mihin lapset kuuluivat olennaisesti.

Elina: Niin, oliko lapsilla jonkunlaisia, kun sä sanoit jo, että he näkyivät kyllä yhteiskunnassa, mutta osallistuivatko he jollain tavalla?

Katariina: Siis lapsia tarvittiin melkein jokaiseen uskonnolliseen toimitukseen. Niissä oli aina apulaisena lapsia.

Elina: Mistä se johtuu?

Katariina: No tätäpä nyt sitten tutkiikin Roosa Kallunkiuri meillä, tekee väitöskirjaa tästä. Mutta tässä on tietysti monenlaisia asioita. Että lapsuuteenhan yhdistettiin juuri tämä puhtaus. Ajatus siitä, että ennen seksuaalielämää, niin ihminen on puhtas, tällainen ajatus. Ja sen vuoksi he ovat otollisia auttamaan ja tekemään, olemaan yhteydessä silloin tilanteissa, joissa lähestytään pyhää. Joissa lähestytään jotain jumalia. Ja he ovat usein mukana kantamassa näitä tällaisia rituaalisia esineitä. Mutta sittenhän meillä on näitä tiettyjä ihan suuria uskonnollisia juhlia, joissa oli lapsiryhmät esittämässä erilaisia, kuoroina, tietynikäiset tytöt, tietynikäiset pojat, siellä mukana. Eli siis lapsia, todellakin lasten merkitys on aika keskeinen näissä uskonnollisissa asioissa. Sitten on näitä tiettyjä papistoja, tai papittaria kuten muistamme, vestaalit, jotka pitivät huolta tästä kotilieden kultista, niin tähänhän toimeen otetaan lapsi jo siis alle 10-vuotiaana. Siis pienenä lapsena hänet otetaan siihen koulutukseen. Ja sitten hän sen 10 vuotta koulutautuu, ja sitten sen jälkeen 10 vuotta on toimimassa, ja 10 vuotta sitten opettaa niitä seuraavalle sukupolville. Eli se oli myös, täytyy muistaa, että siellä on ollut lapsia, asunut siellä vestaalien talossa. Ja nämä vanhemmat vestaalit on sitten luultavasti pitänyt huolta näistä nuoremmista.

Elina: Ja ihan ympärivuorokautisena virkanaisena.

Katariina: Kyllä. Ja siis heillähän oli niin paljon näitä etuoikeuksia myös. Ja he olivat todella tärkeitä koko Rooman, ajateltiin, että koko Rooman kannalta. He olivat vastuussa siitä, että suhteet korkeampiin voimiin pysyvät hyvinä.

Elina: Mutta se on hurja ajatella, että kun tietää, miten valtavan tärkeä positio se oli, miten valtavan arvostettu virka. Ja miten paljon vastuuta siihen liittyi. Niin on hurja ajatella ehkä 7-vuotiaasta lasta siellä sitten valmentautumassa.

Katariina: Kyllä. Ja mielenkiintoista on se, että siis nämä vestaalit eivät tee ainoastaan näitä uskonnollisia toimenpiteitä, vaan he ovat usein siis liikenaisia. Heillä on kaikenlaista bisnestä joka puolella. Ja heillä on oikeus päättää omasta omaisuudestaan. Ja tämä oikeus tulee jo ihan tälle pienelle lapsellekin, että se on aika jännittävä.

Elina: Joo, että se on ollut pikkutyölle aika huimaava transitio.

Katariina: Mutta siis joutui jättämään kotinsa. Ja piti pysyä neitsyenä sitten 30 vuotta. Että tässä oli tällaiset ehdot. Mutta kuitenkin. Mutta sitten tietysti on nämä, flamen Dialis, eli siis tämä Jupiterin papin vaimo flaminica, joka oli myös hyvin tärkeä. Tämä oli tällainen pappispariskunta. Niin flaminicaa auttoi kaikenlaisissa asioissa aina nämä pienet tytöt, jotka omistautui myös tälle kultille.

Elina: Onko nämä just niitä kamilloja?

Katariina: Niin, ne on juuri niitä. Kamilla on sitten yleisnimitys myös myöhemmin aika monelle pienten tyttöjen uskonnolliselle toiminnalle, että heitä kutsuttiin yleisemminkin kamilloiksi. Mutta nämä on juuri niitä, jotka sitten kutoi niitä erilaisia kankaita, mitä tarvittiin näissä uskonnollisissa menoissa. Ja heistä mainitaan aina apulaisina näissä tilanteissa.

Elina: Oliko näille lapsille ylipäätään, jotka osallistui uskonnolliseen toimintaan tai rituaaleihin, niin erityisvaatimuksia, että kuka voi päästä?

Katariina: On. Hyvin yleistä on se, samat vaatimukset oikeastaan kuin vestaaleilla, eli heidän täytyy olla kaikin tavoin täydellisiä. Eli ei saanut olla mitään ruumiinvammoja. Ja piti olla mielellään kauniita, siis sopusuhtaisia. Siis siinä on tämmöisiä juuri. Vähän, nämä on samanlaisia määräyksiä, kuin on uhrieläimille muuten. Eli niidenkin piti olla...

Elina: Tuntuu aika raadolliselta. Mutta toisaalta, vain täydellistä jumalille.

Katariina: Niin juuri. Aika paljon on viime aikoina tutkittu myös tietysti näitä alaluokan ihmisiä. Ja orjia ja muita, ja orjien lapsuuttakin on tutkittu. Sitten on tutkittu myös vammaisia lapsia. Ja tämä on aika mielenkiintoinen, että yleensä kuvitellaan, että antiikissa, niin hylättiin kaikki vammaiset lapset jo silloin alun perinkin. Että kun lapsi syntyi, niin ensin lapsi tutkittiin, että se on kunnossa ja niin edelleen. Ja sitten vasta sen jälkeen lähdettiin näitä kaikkia rituaaleja, miten otettiin lapsi perheenjäseneksi. Että se oli ensimmäinen tämä kättilön tehtävä tutkia, että tässä on nyt ihan kaikki kunnossa. Mutta nyt kuitenkin me ollaan löydetty myös, on arkeologisia kaivauksia, ja on löydetty myös jälkiä ihmisistä, jotka ovat olleet hyvinkin vammaisia, ja eläneet kuitenkin yhteisön jäsenenä. Jopa aivan todella kunnioitettuna. Ja tämä on mielenkiintoinen asia. Että ei ihmiset ole olleet ennenkään julmettuja, ja säälimättömiä. Ja jos ihminen, joka on ollut vammaisen, on ollut tärkeä osa sitä yhteisöä, osannut tehdä jotain sellaista mitä muut ei ole osannut, niin häntä on kunnioitettu. Eli ei ole pantu syrjään, niin kuin meidän kulttuurissa nykyään mielellään.

Elina: Se on tosi hyvä huomio. Koska tämä on varmaan aika syvään juurtunut käsitys tästä fyysisesti vammaisten ihmisten hylkäämisestä tai huonosta kohtelusta. Mä muistan nyt muuten erityisesti sieltä teidän Ostia-näyttelystä, niin siellä oli tällainen henkilö, jolla ilmeisesti oli synnynnäinen vamma, eikö?

Katariina: Joo, ihan siis geneettinen juttu. Että hän ei pystynyt avaamaan suutaan. Ja hänelle oli tehty siis joskus hyvin lapsena jo reikä, että hän pystyi syömään. Mutta hän oli kuitenkin elänyt ihan täyden elämän kolmekymppiseksi, joka oli niissä oloissa aika hyvin. Ja ollut ymmärtääkseni siellä suolakentillä töissä, ja tehnyt töitä niin kuin muutkin. Ja hänet oli haudattu aivan samanlaisin arvokkain, tai siis hänet löydettiin aivan yhtä arvokkaasta haudasta kuin nämä muutkin. Eli varmasti ollut siis tärkeä osa sitä yhteisöä.

Elina: Toinen asia, mikä myöskin varmaan on hyvä ehkä nostaa esiin, on se, että se lasten hylkääminenkin, niin eihän se, että lapsi on hylätty, niin antiikin, tai ainakaan roomalaisessa yhteiskunnassa, niin siinä kontekstissa automaattisesti tarkoittanut sitä, että se on kuollut nälkään.

Katariina: Ei, koska oli nämä tietyt paikat, joihin ne lapset saatettiin viedä, tiettyjen temppeleiden luo. Ja sieltä taas toiset hakivat usein näitä lapsia sitten kasvateikseen. Tietysti he usein menettivät sen statuksen, jos he olivat olleet vapaasyntyisen perheen lapsia. Niin he kasvoivat sitten orjina. Mutta sittenhän tästä on paljon myös kertomuksia, kirjallisia kertomuksia, miten sitten vuosien jälkeen löydetään tämä hylätty lapsi, ja tunnustetaan hänet jostain vaatteesta, tai jostain luomesta. Ja miten sitten onnellinen perhe ottaa tämän lapsen uudelleen, aikuisen miehen tietysti siinä vaiheessa, omaan kotiinsa. Ja kaikki ovat onnellisia. Eli koska siis sehän on myös aika jännä juttu, että isänvalta jatkuu vaikka hän olisi hylännyt tämän lapsen. Jos se palautuu, niin hän on taas sen perheen jäsen.

Elina: Niin, että se isä ei menetä sitä valtaansa automaattisesti.

Katariina: Ei. Jos se palaa, jos se tunnustetaan. Tai että lapsi tunnistaa isänsä.

Elina: Joo. Ja tämänhän on itse asiassa muuten antiikinajan kreikkalais-roomalaisille seikkailuromaaneille tyypillinen juonenkuviio.

Katariina: Juuri, yksi niitä semmoisia lempitarinoita aina, että sitten paljastuukin hänen todellinen syntyperänsä.

Elina: Joo. Saattaa johtaa myös kaikenlaisiin romanttisiin selkkauksiin, kun ei tiedetä kuka on kuka.

Katariina: Ja joskus jopa aivan hirveisiin sukurutsatarinoinhin.

Elina: Kyllä. Vilkas mielikuvitus ollut aikansa kertojilla.

Katariina: Kyllä, on. Mutta todella lasten elämänkaarta on tutkittu myös siis muualla, kuin vain yläluokan piirissä. Ja täytyy muistaa, että roomalainen yhteiskunta ja roomalainen kulttuuri on ollut hyvin, sanoisinko väkivaltaista. Eli kyllä niitä lapsia on, varmaan niitä on kuritettu, kaikkia lapsia on kuritettu kovasti. Heidän opettajansa ovat saaneet myös kurittaa heitä. Tästähän kertoo Augustinus muun muassa tunnustuksissaan, että miten se on se asia, mitä hän ei anna vanhemmilleen anteeksi, että nämä ei ymmärtänyt, että miten kauheeta se oli, kun tämä opettaja heitä piiskasi. Ja tietysti orjilla on ollut vielä kovemmat asemat tietysti tässä, riippuen täysin siitä isäntäperheestä, että kuinka hyvin heitä on käytetty hyväksi, tai ei ole käytetty. Mutta sitten tietysti roomalaiset tavat oli sellaisia, että jos joku kohteli orjiaan tai lapsia huonosti, niin kyllä yhteisö siihen rupesi puuttumaan. Ja tällaista käytöstä halveksittiin.

Elina: Eli on ollut jonkunlainen sosiaalinen kontrolli siinä sen yhteisön kautta, vaikka lasten fyysistä kurittamista ei mitenkään yleisesti pahana ole pidettykään.

Katariina: Kyllä.

Elina: Näistä perheenjäsenten välisistä sisäisistä suhteista, aika paljon tietoaahan ollaan saatu sieltä roomalaisen Egyptin kautta juuri.

Katariina: Joo. Sitähän on Ville Vuolanto ja April...

Elina: ...Pudsey.

Katariina: Joo, he ovat yhdessä tutkineet muun muassa. Ja sitten tietysti Sabine Hubner. Tämähän on hirveän hieno aineisto. Tietysti egyptiläinen traditio on vähän erilainen, siellähän oli näitä sisaravioliittoja ja muita tämän tyyppisiä, meille vähän vieraampia kulttuurimuotoja. Mutta siis siellä on todella säilynyt siinä papyrusaineistossa paljon semmoista vielä tarkemmin tutkimatonta lähdeaineistoa, joka kertoo myös lapsista.

Elina: Kyllä. Niin kuin ihmisten välistä henkilökohtaista kirjeenvaihtoa esimerkiksi.

Katariina: Joo, juuri. Ja tietysti avioliittosopimuksia, jossa määritellään hyvin tarkasti, että kuka maksaa lasten koulutukset ja muut tällaiset. Ja todella kirjeitä, kaikkea tällaista.

Elina: Arvokas ja aika ainutlaatuinen aineisto.

Katariina: On. Ja se on editoitu, että se on saatavilla, ei tarvitse mennä sinne etsimään niitä papyruksia, että ne saa aika helposti käsiinsä kyllä. Suosittelen kaikille.

Elina: Kiitos Katariina, että olit mukana keskustelemassa, tämä oli valtavan monipolvinen ja iso ja kiehtova aihe.

Katariina: Kiitos. Tässä innostui taas uudelleen aivan itsekin, että tämä on tosi hienoa päästä tällä lailla keskustelemaan.

[tunnusmusiikkia]

Elina: Kiitos kaikille kuuntelijoille. Tämä oli taas kerran Parlatorio-podcast, eli Suomen Rooman-instituutin oma podcast, jossa jutellaan sekä historiasta että nykypäivästä, ja siitä, että miten ne kaksi usein kohtaavat.

[tunnusmusiikkia]